

faa maae de idetmindste paa en formelig Maade opgibe deres Monopol. Nu ville de ærede Herrer sige: der ligger en Spire til, at Monopolet kan gaae tabt; men vi ville have Midler til kraftig at kunne arbejde med Statsfabrikerne, fordi der savnes Producter; de producere ikke nok. Den ærede Rigsdagsmand for Maribo (Monrad) har overalt, hvor der ellers har været Tale om Statsfabriker og monopoliserede Fabriker, yttret, at, naar man vilde have en Mængde frembragt, saa skulde man lade Concurrencen være fri; men naar han kommer ind paa sit eget Fabrikationsgebeet, hvor han selv er industriel, saa staaer det ikke mere klart for ham, at man skal lade den frie Concurrence indtræde og sætte Belønningen paa Udbyttet. At den frie Virksomhed skaber et større Forraad af den Vare, som det gjælder om at tilvejebringe, er virkelig en simpel Betragtning, og det ærede Medlem for Randers (Valentin) har uden Tvivl Ret i at sige, at give vi nu i dette Dieblis Midlerne til at gøre disse Fabriker kraftigere, saa er det meget uvist, om vi derved faae et større eller bedre Product; men det er ganske vist, at vi derved hæmme den private Virksomhed ved Siden deraf. Jeg indrømmer meget gjerne, at det maaskee ikke strax lader sig gøre, nu strax at affaafe det, som er tilstede; men, der maa gives fuldkommen Frihed ved Siden deraf. Den ærede Minister har udtalt sig, som om hans Hensigt var at fylde Magasinerne med Stof af denne Vare, for saa at kunne handle med mere Frihed, thi han sagde: det, der fandtes, var ikke nok, og derfor turde man ikke henvende sig til den private Industrie og vente Noget af den, men man skulde først have de fornødne Kræfter for at kunne gaae denne Tid igennem, hvori Savnet vilde være tilstede. Men troer den ærede Minister, at han virkelig, ved de Kræfter, han her forlanger, vil kunne forøge Mængden af Productet? Selv om ogsaa hvert Stykke, der blev frembragt, havde en bedre Væffenhed, saa vilde det ikke væsentlig virke paa Antallet. Derfor derimod de ærede Mænd, som staae i Spidsen for denne Lovgivning, note vilde undersøge, hvad det koster ved Statens Fabrication at frembringe hver Gjenstand af den

Art, hvorom her er Spørgsmaal, og saa erklære, at den private Fabrication, som beviste sig at være et ligesaa godt Stof, skulde faae som Belønning det, som det vilde koste Staten at fabricere en tilsvarende, troe de saa ikke, at de ville faae udmærkede Kræfter? Det vilde virkelig ikke blive saa lidet, der paa den Maade vilde blive givet; thi det vilde beløbe sig til en 2, 3, 4 à 500 Rdl. til den Mand, der beviste, at han var en brugbar Mand til Underviisning i Almuefolelererfaget, og desuden vilde vi, naar vi tilsidst kom til at ophøre med Seminarierne, have sparet Penge, have faaet et bedre Product og en større Concurrence. Vi ere allerede engang tidligere ved en lignende Leilighed, da Taleren var om Svacademiet, med det ærede Medlem komne til samme Erkjendelse, at vi nemlig gjerne kunde give en ung Mand, der viste sig stiftet til Svofficier, 1000 Rdl. i Præmie, og endda spare mange Penge. Vi kunne gjøre det samme her og derved komme over paa en bedre Vej. Staten skal afholde sig fra al Industri, den skal ikke fabricere, men derimod hjælpe den private Industri frem, og skal der gjøres Noget i Mellemtiden, bør det skee ved: at give Belønning ikke forud til det, man ikke kjender, men bagefter til det, som har bevist sin Brugbarhed. Jeg troer, at vi bør betragte dette Lovforslag alene fra dette Synspunkt, og slet ikke spørge: trænge de vedkommende Personer til Hjælp, trænge de til højere Løn eller ikke, men derimod: trænge vi til at faae fra Statens Side ogsaa her ved denne Leilighed det gennemført, at den private Virksomhed kan komme de private Personer til Nytte, uden at de behøve at underordne sig en vis Dannelsesmethode. Jeg holder mig ogsaa ganske overbevist om, at det, at binde dem under Præstefab, slet ingen Indflydelse har paa den Skikkelse, hvort Loven er kommen frem, siden det siges fra saamange Sider; men jeg siger her, som om alle andre Ting: „viis mig din Tro af dine Gjærninger.“

Kirke- og Underviisningsministeren: Jeg skal blot bemærke, at hvor aparte end denne Betegnelsesmaade, som den sidste ærede Taler benyttede angaaende Seminarierne og Seminaristerne, var, saa kunde den maaskee i